Juryrapport Gerard Westhoff talendidactiekprijs 2018[1]

De Gerard Westhoff talendidactiekprijs wordt sinds 2009 jaarlijks uitgereikt aan het beste eindonderzoek op het gebied van vreemdetalendidactiek, geschreven door studenten aan Nederlandse lerarenopleidingen. Er zijn twee categorieën: scripties geschreven aan een eerstegraads of een tweedegraads lerarenopleiding. De prijs wordt om het jaar toegekend aan één van deze categorieën. Studenten van de eerstegraads lerarenopleidingen aan hogescholen en universiteiten waren dit jaar aan de beurt.

De jury bestond uit Mireille van der Elst (vakdidactica Frans, Hogeschool Arnhem en Nijmegen), Juan Espinola y Vázquez (vakdidacticus Spaans, Universiteit Leiden) en Nienke Smit (vakdidactica Engels, Rijksuniversiteit Groningen).

De jury heeft negen inzendingen ontvangen, vijf uit hbo-masteropleidingen en vier uit universitaire opleidingen, verspreid over zeven instellingen. Dit aantal is vergelijkbaar met eerdere edities van de prijs. De spreiding tussen talen was als volgt: twee inzendingen Engels, twee Duits, vier Frans en één Spaans. Er zijn veel minder studenten Frans dan Engels, het valt daarom op dat er zoveel inzendingen Frans waren dit jaar, anders dan in voorgaande jaren. De verhouding man - vrouw, 1 op 8, is daarentegen een goede afspiegeling van de werkelijkheid in de lerarenopleidingen.

De jury was heel positief over de diversiteit en originaliteit in de thema's van deze scripties: grammaticaonderwijs, literatuuronderwijs in mbo, Engels op de pabo, creatief schrijven, luistervaardigheid, authenticiteit in het mvt onderwijs, gespreksvaardigheid en de ontwikkeling van interculturele competentie. Een mooie doorsnee van de rijkdom en veelzijdigheid van mvt-lessen. De jury vond alle inzendingen van goede kwaliteit en heeft besloten om aan één daarvan de prijs toe te kennen. Het is een scriptie die volledig in de vreemde taal is geschreven. De scriptie is ook bijzonder vanwege het thema, waarover straks meer, en vanwege het type opleiding dat de student heeft gevolgd. Ook bijzonder is dat, voor de tweede keer in de geschiedenis van de prijs, een scriptie Duits geselecteerd is. De auteur is Liseth de Weerd (afgestudeerd aan de Rijksuniversiteit Groningen), de titel is *Autobiografische Texte als Mittel zur Förderung der interkulturellen Kompetenz im Deutsch als Fremdsprache-Unterricht*.

Liseth heeft haar onderzoek in twee gymnasiumklassen uitgevoerd, een tweede en een derde klas, met in totaal 55 leerlingen. Ze wilde haar leerlingen ondersteunen in de ontwikkeling van hun interculturele competentie en heeft een lessenreeks ontworpen aan de hand van authentieke egodocumenten (brieven), beschikbaar via het archief van een museum, die geschreven waren in de periode van de Muur. Zo leerden leerlingen niet alleen de historische feiten. Het doel was inzicht te ontwikkelen in de verschillende perspectieven van mensen die in die tijd leefden en op verschillende manieren de gebeurtenissen hebben ervaren. Ook wilde Liseth het besef van een eigen perspectief kweken en leerlingen laten zien dat je op meerdere manieren naar een andere tijd en een ander land kunt kijken. Liseth heeft vervolgens leereffecten gemeten op het gebied van het kunnen wisselen van perspectief. Ze heeft opstellen geanalyseerd die leerlingen voor en na de lessenserie hadden geschreven aan de hand van een model dat door Arnd Witte is ontwikkeld. Haar conclusie is dat de interculturele competentie inderdaad is toegenomen.

De jury vindt het een indrukwekkende scriptie om meerdere redenen. Het thema, het bevorderen van de interculturele competentie, is heel actueel, mede in het licht van de ontwikkelingen in curriculum.nu en de opdracht om burgerschap in het onderwijs gestalte te geven. Liseth laat zien hoe je in de mvt-lessen

---

[1] Een verkorte versie van deze tekst is uitgesproken ter gelegenheid van de prijsuitreiking op de Landelijke Studiedag van Levende Talen op 2 november 2018.

invulling hieraan zou kunnen geven op een inventieve en innoverende manier. Ze geeft in het theoretisch kader een doordachte analyse van de relatie tussen Landeskunde en interculturele competentie. Ze waarschuwt voor de clichématige benadering en de simplificaties, die vaak te vinden zijn in leergangen. Ze bouwt haar lessen rond een onderwerp dat niet dicht bij de beleveniswereld van de leerlingen ligt. Ze werkt aan leesvaardigheid Duits en verbreding van vocabulaire maar durft het taalvaardigheidsdoel ook los te laten door de leerlingen de opstellen in het Nederlands te laten schrijven, waardoor de opdracht haalbaar wordt en er meer diepgang kan komen in de reflecties van de leerlingen. Het doorbreken van doeltaal-voertaal is een taboe, zeker in de onderbouw, waar de basis wordt gelegd voor de taalcompetentie. Je moet goed beargumenteren waarom je daarvoor kiest. Ook de keuze voor onderwerpen die ver staan van de beleveniswereld van de leerlingen is een gedurfde, die om goede redenen vraagt. Maar de opdracht van het onderwijs is niet alleen kwalificatie – oftewel dat de leerlingen, in dit geval, Duits leren lezen en leren over de tijd voor de Duitse eenwording – maar ook persoonsvorming en socialisatie. Een te stricte taalgerichte benadering, met doeltaal-voertaal als leidraad, botst met de wens leerlingen na te laten denken over verschillende perspectieven. Verwerking in de moedertaal is essentieel, zowel bij de ontwikkeling van interculturele competentie als bij burgerschapsonderwijs. Talen laten je kennis maken met het andere, dat ver weg is van ons leven, en ze brengen begrip voor nieuwe perspectieven bij. De keuzes van Liseth om leerlingen aan leesvaardigheid en tekstbegrip Duits te laten werken via authentieke historische brieven, terwijl bij andere onderdelen van de lessenserie leerlingen zich mogen bedienen van de moedertaal, is volgens de jury daarom goed onderbouwd. Ook interessant vindt de jury dat deze lessenserie zich op het snijvlak bevindt van geschiedenis, taalvaardigheid, burgerschapsvorming en interculturele competentie. Het benut alle curriculaire en inhoudelijke mogelijkheden van het vak Duits. En het heeft onmiddellijke praktische relevantie, want het kan zo door een andere docent worden gebruikt.

Daarnaast getuigen inleiding en probleemstelling van een diepe kennis van het onderwerp en een geschikte keuze van materiaal en onderzoekskader. Liseth beheerst een voor haar vreemde taal op hoog niveau en laat zien dat zij een zeer complex onderwerp in een leesbare academische taal weet te vertalen. Theoretisch kader en analyse zijn transparant weergegeven, er wordt goed uitgelegd met welk model er gewerkt wordt, zodat haar onderzoek gerepliceerd (en daarmee geverifieerd of verworpen) maar ook uitgebreid kan worden. Liseth weet bovendien goed te duiden waar het gebruikte model uiteindelijk tekortschoot.

De jury hoopt dat Liseth en anderen in de toekomst vervolgonderzoek zullen gaan doen en heeft daarom ook enkele aanbevelingen. Niet helemaal duidelijk is hoe de analyse van de opstellen heeft plaatsgevonden. Het feit dat dit maar door één persoon is gedaan, is in het kader van de omvang van het onderzoek en de beschikbare tijd begrijpelijk, maar triangulatie van de interpretaties is voor verder onderzoek een belangrijke toevoeging. Het opnemen van een kader van hoe er naar de opstellen van de leerlingen is gekeken en hoe deze zich verhouden tot de trappen in het model van Witte zou schematisch inzicht kunnen geven in dit interpretatieproces. Verder bevelt de jury aan om bij onderzoek in andere moderne vreemde talen de literatuurverwijzingen uit te breiden.

De jury heeft tenslotte een boodschap. De scriptie is geschreven door een studente die een nieuw opleidingstraject heeft gevolgd, een tweejarige educatieve master aan een Letterenfaculteit. Voor het tekortvak Duits zijn er ook verschillende opleidingsroutes, onder andere voor hoogopgeleide native speakers. De jury hoopt dat in deze trajecten meer taaldocenten zullen worden opgeleid die op vergelijkbare manier de mvt-lessen op school zullen blijven vernieuwen, zodat leerlingen inzien dat als je een taal leert, je veel meer leert dan een taal alleen.